

SOC423: Náboženství v soudobém světě: problémy a koncepty

Lekce 6: Deprivatizace náboženství.

25. 3. 2009

J. Casanova a teorie sekularizace

- Základní nedostatek **teorie sekularizace** tkví v záměně historického *procesu* sekularizace v pravém slova smyslu s údajnými a očekávanými *důsledky tohoto procesu* na náboženství.
- Teorie sekularizace není ničím více než sub-teorií obecných teorií *diferenciace (modernizace)*.
- Teorie sekularizace je neodmyslitelně propojena se *sebechápáním modernity*, takže její zpochybnění nutně vede i k revizi pohledu na modernitu samotnou.
- Klasická podoba teorie sekularizace je neudržitelná; lze ji proto buď zcela opustit, nebo revidovat.

Tři složky teorie sekularizace

- **Tři složky** teorie sekularizace – jedna základní teze a dvě subteze.
- Jádrem sekularizační teorie je v souladu s tradičním pohledem spatřováno v konceptualizaci procesu **modernizace** jakožto procesu *funkcionální diferenciaci a emancipace sekulárních sfér od sféry náboženské*.
- Dvě další teze pak hovoří o:
 - 1) postupném **poklesu** a **mizení** náboženství
 - 2) **privatizaci** a **marginalizaci** náboženství v moderním světě.
- Pouze pokud tyto tři teze *analyticky oddělíme*, můžeme plně porozumět komplexitě moderní historické reality.

Privatizace náboženství jako historická volba

- Idea **náboženské privatizace** se stává problematickou, je-li aplikována tak, že se privatizační teze mění v *normativní teorii* toho, jak by měly náboženské instituce v moderním světě fungovat.
- Na rozdíl od procesu diferenciaci, který zůstává základním definičním znakem modernity, je privatizace náboženství pouze *historickou volbou* (byť dosti rozšířenou a preferovanou).
- Pouze skrze zpochybnění liberálního rozlišení mezi soukromým a veřejným s ohledem na náboženství a vypracování alternativních konceptualizací veřejné sféry lze rozpojit teze o diferenciaci a privatizaci náboženství.

Revize teorie sekularizace

- Revidovaná teorie sekularizace musí být natolik komplexní, aby dokázala vysvětlit historickou možnost, že:
 - v moderním světě mohou být legitimní formy „veřejného“ náboženství, jejichž politická role nutně *nespočívá v „pozitivní“ sociální integraci*
 - mohou existovat formy „veřejného“ náboženství, které nezbytně *neohrožují moderní realitu funkcionální diferenciací*
 - si lze představit formy „veřejného“ náboženství, které *dovolují privatizaci a pluralismus subjektivní náboženské víry*

Soukromé/veřejné a náboženství

- Rozlišení **soukromé/veřejné** patří ke klíčovým rysů moderního společenského řádu a náboženství je s ním v tomto kontextu úzce spjato → náboženství jako *soukromá záležitost* (→ svoboda smýšlení, vyznání)
- Náboženství je v modernitě soukromým také v tom smyslu, že bylo lokalizováno do nově konstituované „soukromé sféry“ ležící mimo moderní sekulární stát a kapitalistickou ekonomiku.
- Přestože se náboženství v moderním světě nadále privatizuje, lze rovněž zaznamenat i opačnou tendenci → **deprivatizace náboženství**

Typologie koncepcí soukromého/veřejného

- 1) **Liberálně-ekonomistický model** → státní administrativa (veřejné) vs. tržní ekonomika (soukromé)
- 2) **Klasický republikánský model** → veřejná sféra jako sféra komunity a občanství (vs. trh a státní aparát)
- 3) **Historicko-antropologický model** → veřejná sféra jako oblast fluidní a polymorfní sociability
- 4) **Feministicko-ekonomický model** → soukromé vs. veřejné jako rodina vs. tržní ekonomika

Náboženství a stát

- Otázka **separace (odluky) státu a náboženství** → různá „čtení“ separace (problémy podpory a regulace náboženství)
- Problém vztahu mezi náboženstvím a politikou nelze redukovat na záležitost *oddělení státu a církve*.
- Ačkoliv toto oddělení je *nutnou podmínkou* pro garanci nezávislosti obou složek na sobě i svobody individuálního svědomí od obou z nich, neznamená to, že náboženství musí být *privatizováno*, aby dané svobody byly zajištěny.
- Potřeba rozlišit *legální princip separace a normativní preskripci privatizace náboženství*.

Deprivatizace náboženství

- Z normativního hlediska modernity může náboženství vstoupit do veřejné sféry a nárokovat si veřejnou formu jen tehdy, když akceptuje právo na soukromí a „posvátný“ princip svobody svědomí.
- **Deprivatizace náboženství** je oprávněná ve třech situacích:
 - 1) Náboženství jako *garant a ochránce moderních svobod a práv*
 - 2) Náboženství jako *kritik absolutní autonomie sekulárních sfér*
 - 3) Náboženství jako *ochránce tradičního životního světa před pronikáním státu*
- V prvním případě náboženství slouží samotnému liberálnímu politickému a společenskému řádu, ve druhém a třetím pak ukazuje limity tohoto řádu.